Jelena Miletić

Predrag Koraksić CORAX : Beleške o karikaturama

Poslednjih godina Corax stalno izlaže svoje radove, prvo u oslobođenim gradovima i opštinama, a trenutno u novooslobođenim gradovima Srbije. Određenje umetničko-socijalnog statusa autora bilo bi između karikaturiste i kant-autora. On jeste karikaturista, ali njegov status određen je zvanično nezvaničnim delovanjem. Bio je kant-autor našeg vremena. U ovom tekstu je obuhvaćen period vladavine jednog režima, odnosno period tranzicije u proteklih deset [1]godina. Izvori za proučavanje su karikature objavljene u tematskim albumima i predstave na internet siteu[2]. Izbegnuti su radovi objavljeni u dnevnim listovima[3] iz dva razloga. Prvi razlog je što je veći broj karikatura objavljen u tematskim albumima a drugi nemogućnost da se obuhvati ceo opus radova iz dnevnih listova.

Cilj teksta je da otkrivanje mehanizama modaliteta predstava i mehanizama delovanja na posmatrača. U osnovi svih predstava, mehanizam modaliteta je žanr, konstrukcija prepoznatljive realnosti, odnosno realnost prepoznatljiva za određenu socijalnu grupu. Žanr je dugo u nauci posmatran kao deo određene vrste ili koda. Još u antici postojali su žanrovi preuzeti iz grčkog pozorišta u okviru kojeg se dramski tekst delio na tragediju, komediju i satiru. Ova podela je ušla u hijerahju žanrova u humanističkim teorijama umetnosti. Savremena teorija medija, je takođe delimično zadržala ovu podelu, uvodeći nove termine – triler, western, sf. itd. Tradicionalno posmatranje žanra, o kome je ovde reč [4]odnosilo se na sadržaj ili formu, tako da se definisanje žanra zasnivalo na rešavanju problema kako se tretirala tema. Često se dešavalo da se žanrovi, ovako shvaćeni, poklapaju tako da su se teškoće u definisanju žanra prenosile na terminologiju. Pod uticajem filozofa i teoreticara Wittgensteina, savremeni teoretičari [5] žanr definišu na osnovu srodnih karakteristika unutar određenog teksta. Ova strukturalistička struja bila je osporavana. Dešavalo se, da se određene karakteristike, takođe poklapaju unutar različitih tekstova. Treći pristup, psihološko lingvistički,[6] zasniva se po principu egzempluma kojim se bliže određuje žanr.

Indentifikacija žanra zavisi od različitih okolnosti i zadire u sociološko-psihološku prisutnost auditorijuma. Kriterijum koji određuje žanr je konzument, dok su teoreticari ti koji ga valorizuju. Određeni žanr opstaje i traje jedino ako određena socijalna grupa sledi principe i regule koje ga čine. »Žanr je ono što mi kolektivno verujemo da je to to" (Andrew Tudor)

Drugo pitanje koje se postavlja u teoriji žanra je moć delovanja, pitanje koje se obično odnosi na trajanje popularnosti u mas-medijima. Sa jedne strane je onaj ko stvara žanr, dok je sa druge onaj koji ga konzumira. U semiotici konzument određenog žanra naziva se "idealni interpretant". Postavlja se pitanje od čega zavisi određena pozicija " idealnog interpretanta". Pozicija obično zavisi od socijalno-psihološke dimenzije, pola, starosnog doba, razvijene svesti, ekonomskog statusa. Takođe, postavlja se problem mogućnosti poistovećivanja interpretanta sa predstavom. Na osnovu istraživanja određene sociološke grupe koja prati sapunske opere, došlo se do zaključka da "idealni interpretant" upoređuje događaje i aktere sa svakodnevnim životom i da pri tom nalazi opšte i idealne vrednosti koje mu nedostaju u svakodnevnom životu.

Coraxove predstave korespondiraju sa navedenim zaključcima, jer su prikaz lako prepoznatljive realnosti. One su i odraz društveno-političke realnosti i u sebi nose ideološku konotaciju, imaju retoričku ulogu, one ubeđuju interpretanta, ali su u isto vreme karikature, koje imaju karakter političkog humora. Njihovo trajanje zavisi od interpretanta, ali i od političke zbilje. One su se pojavile u određenom istorijskom trenutku i traju dok traje potreba za njima. Presek sociološko-psihološke dimenzije interpretanta zavisi od mogućnosti identifikacije i poistovećivanja sa predstavom. On je u poslednjih deset godina bio promenljiv, da bi u poslednje vreme bio masovan, putem propagande, kao leci Otpora sa predstavama Coraxovih karikatura.

Različite predstave su različito koncipirane, jedne figuriraju kao paradigme, dok druge kao sintagme. Sve predstave imaju funkciju znaka. One sve imaju formu, određeno značenje i interpretatora. [7] Paradigma po definiciji predstavlja znak koji pripada određenoj

kategoriji, dok je sintagma kombinacija oznaka koje formiraju određenu smisaonu celinu. U okviru žanra sintagma ima narativni kontekst, ona predstavlja tekstualnu strukturu, dok je paradigma izvor teme. Sintagme se sastoje od segmenata, one mogu biti prostorne, narativne i konceptualne. Prostorne su one koje se obično odnose na vizuelne predstave i mogu biti u juksa poziciji ili u serijama u kojima se predstave sukcesivno ređaju.

Paradigma u okviru predstava koje stvara Corax može da figurira kao tip, lik sa akcesornim elementom ili kao samostalna predstava. Sintagma, s druge strane, ima narativni kontekst i odnosi se na temu u okviru same predstave. Vizuelno, Coraxove predstave u publikacijama mogu se naći u serijama i u juksta poziciji. Corax u svoje predstave uvodi tipove koji predstavljaju određenu socijalnu grupu ili naciju. Tipovi su na njegovim predstavama lako prepoznatljivi, ali i nisu bliže određeni nekim atributom. Oni su Srbin, Srpkinja, Amerikanac, Otporaš, Ilija Čvorović, vernik režima, i tako dalje. Lik sa akcesornim elementom koji ga bliže određuje je najčešća predstava u delu Predraga Koraksića. Obično je predstavljen političar sa njemu svojstvenim akcesornim elementom i ovakav lik se uvek ponavlja iz predstave u predstavu. Događa se da određeni lik menja akcesorni element zavisno od političkog trenutka. Akcesorni element sam po sebi može da bude citat iz dnevno-političke stvarnosti, ali i prepoznatljivi element ili simbol iz opšteg. Sama predstava može da bude paradigma i obično je na njoj prikazan samo lik sa akcesornim elementom ili simbol. Simbol u Coraxovim predstavama može da bude samo određena ličnost, političar na primer kao Slobodan Milošević, simbol režima, bez akcesornog elementa.

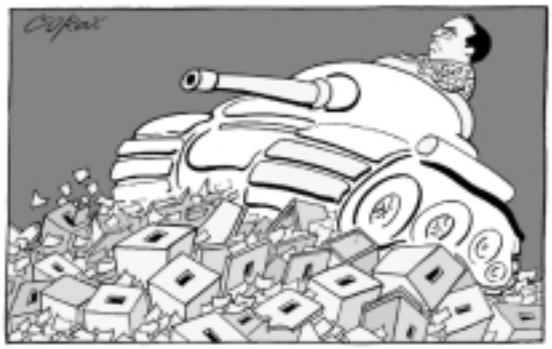

Sintagma u delu Predraga Koraksića, ima narativni kontekst i odnosi se na određeni dnevno-politički događaj, koji postaje tema u okviru predstave. Takođe se dešava da u okviru narativnog teksta postoje paradigme, odnosno da sintagma bude sačinjena od paradigmi koje se ponavljaju u okviru predstave. Pri tom Corax koristi retoričku figuru repetitio.[8] Vizuelno, predstave mogu da budu u juksta poziciji, i u tom slučaju one jedna drugu bliže određuju i imaju retoričku funkciju. Predstave koje se pojavljuju u serijama mogu da budu tematski povezane, kao što je to slučaj u albumima, mogu da budu određene vremenskim periodom, jednim događajem ili nizom događaja iz dnevno-političkog života. Corax pravi tour na internet siteu kada se predstave sukcesivno smenjuju, koje mogu biti tematski povezane kao priča, ali i ne moraju.

Coraxove karikature se takođe mogu posmatrati kao satira društva. U tom slučaju glavne aktere na karikaturama treba posmatrati kao odraz društva u određenom vremenskom periodu sa svim manama i vrlinama. U periodu iza nas, ova povratna sprega bila je između jedne porodice i društva. Autor je pratio sve društveno-političke događaje i karikirao ih je kroz

prizmu vladajuće porodice Milošević, mi smo bili oni, oni su bili mi. Karikatura posmatrana kao satira nije nepoznata u istoriji umetnosti. U 18. veku, Hoghart na sličan način posmatra tadašnje englesko društvo u tranziciji. On stvara serije grafika koje obrađuju određenu temu. Poput Coraxovih karikatura one su istovremeno i satira društva i politički humor. Zanimljivo je uporediti način kako je tretirana tema "Izbori". Corax, za razliku od Hogharta, ne karikira izbore same po sebi, već direktno pokazuje prstom na režim. Hoghart je, s druge strane, kritičar engleskog društva u doba stvaranja "demokratije".

Kada je o tome reč, neminovno se nameće pitanje propagande. Koliko je autor bio angažovan? Od 1992. godine Coraxova delatnost, primarno je bila da agituje i da utiče direktno na svest posmatrača. On je stalno pratio događaje i objavljivao ih je u dnevim listovima i td. Njegove karikature bile su svuda prisutne i imale su jasno određenu ulogu, one su na neki način bile propaganda protiv režima, ali se postavlja pitanje da li su bile i propaganda za "drugu" stranu.

kracun99@yahoo.co.uk

1 Kolecije karikatura u tematskim albumima Predrag Koraksić-Corax objavljuje rano jos 1985, u Beču pod nazivom Nord-sud-Monolog, publikovao je Osterrichischer Informationsdinst, zatim sledi, Građanski bukvar, Građansko oslobođenje Republika, Beograd 1992; Bukvar za odrasle, Vreme knjige, Beograd 1994; Familija, samizdat B92, Beograd 1996; Lopovi i žandari, Radio B92, Beograd 1997; Godinu dana posle, Radio B92, Beograd 1998

2 internet source: Corax.site

3 Corax je objavio svoje radove u dnevnim listovima Borba, Vreme, Naša Borba, Danas, na sajtu www. Free92.co.yu, www.vreme.co.yu, on line.

4 internet source:Daniel Chandler, Semiotic for beginners: Introduction to Genre Theory.

5 isto.

6 isto.

7 internet source: Daniel Chandler, Semiotic for Beginners, Paradigms and syntagms.

8 Primer ovakvog načina predstavljanja je ponavljanje lika Ilije Čvorovića u jednoj predstavi koja je publikovana u albumu "Lopovi i žandari", Radio B92, Beograd 1997.